

Työ- ja elinkeinoministeriö

LAUSUNTO

lausuntopalvelu.fi

30.08.2024

Dnro 265/2024

Lausuntopyyntö 28.06.2024, VN/18359/2023

LAUSUNTO LUONNOKSESTA VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI KAIVOSTOIMINNASTA

Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi kaivostoiminnasta. Esitys liittyy 1.6.2023 muutoslailla 505/2023 voimaantulleeseen kaivoslain (621/2011) uudistukseen. Lain muutoksen myötä tuli tarve valmistella uutta valtioneuvoston asetusta kaivostoiminnasta. Voimassa oleva valtioneuvoston asetus kaivostoiminnasta (391/2012) on säädetty vuoden 2011 kaivoslain uudistuksen yhteydessä. Valtioneuvoston asetus kaivostoiminnasta on yleinen kaivoslain säännöksiä täsmentävä asetus, jossa säädetään tarkemmin muun muassa kaivoslain alaan kuuluvista lupamenettelyistä, varausilmoituksista ja kaivostoimintaan liittyvistä ilmoitusmenettelyistä.

Asetuksen sisältö vastaisi pääosin nykyisin voimassaolevaa asetusta, mutta siihen tehtäisiin lakiuudistuksen edellyttämät sekä muut tarpeelliset muutokset. Asetukseen esitetään tarkentavia säännöksiä esimerkiksi kaivostoiminnan lopettamisesta, vuosittaisista yleisölle avoimista tilaisuuksista sekä asian selvittämistä ja yhteistyömenettelyistä saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella ja erityisellä poronhoitoalueella.

Poronhoidon huomioon ottaminen asetuksessa

Kaivoslain toimivuuden arvioinnista julkaistussa raportissa on todettu: ”Poronhoidon nimenomaista huomioonottamista ja paliskuntien osallisuutta koskevien säännösten soveltamisala olisi paliskuntien yhdenmukaisen aseman saavuttamiseksi lupamenettelyssä laajennettava koskemaan koko poronhoitoaluetta, ei vain sitä suppeampaa erityistä poronhoitoaluetta (Vihervuori 2019).” Myös lainsäädännön arviointineuvosto otti asiaan kantaa kesäkuussa 2022. Arviointineuvosto katsoi, että kaivoslain esitysluonnoksessa tulisi selvittää tarkemmin ehdotusten vaikutuksia poronhoitoon, muun muassa siltä osin, kuinka poronhoidolle aiheutuvia haittoja ehkäistäisiin koko poronhoitoalue huomioon ottaen.

Asetusluonnoksessa paliskuntien eriarvoistaminen tulee edelleen näkyväksi: lupamenettelyssä toiminnan vaikutusten selvittäminen ja yhteistyömenettely koskevat vain poronhoitoalueen pohjoisosaa. Poronhoidon huomioon ottaminen ja paliskuntien yhdenvertainen kohtelu eivät siten toteudu. Kaivosviranomaisen lupapäätöksissä olisi välttämätöntä selvittää vaikutukset ja antaa määräykset poronhoidolle aiheutuvien haittojen estämiseksi koko poronhoitoalueella. Asetusluonnoksessa asia typistetään ilmoitusvelvollisuuteen.

Poronhoidon harjoittamisoikeus, jonka tärkein ilmentymä on porojen vapaa laidunnusoikeus poronhoitoalueella maan omistus- tai hallintaoikeudesta riippumatta, on poronhoitolailla (PHL 848/1990, 3 §) tunnustettu ja säädetty pysyväksi oikeudeksi. Elinkeinon vuosisatainen historia tekee poronhoitajista poronhoitoalueella oikeudenhaltijoita, oikeudenomistajia. Poronhoidolla on siten koko poronhoitoalueella erilainen asema verrattuna muihin elinkeinoihin. Tämä tulisi huomioida asetusluonnoksessa.

Poronhoito perustuu laajoihin, yhtenäisiin luonnonlaitumiin ja porojen vapaaseen laidunnukseen paliskunnan eri alueilla vuodenkierron eri vaiheissa. Poroille ja poronhoidolle elintärkeitä ovat laidunrauha sekä laitumien ja vesien puhtaus. Muun maankäytön levittymisen hallitumpi ohjaus on poronhoidon kestävän jatkuvuuden kannalta äärimmäisen kriittinen kysymys. Kaivostoiminta aiheuttaa aina konkreettisia haittoja ja merkittäviä uhkatekijöitä poronhoidolle. Kaivostoiminnasta aiheutuvat vaikutukset toteutuvat kaikkialla poronhoitoalueella. Nykyinen luonnos tunnistaa kuitenkin ainoastaan poronhoitoalueen pohjoisimman osan. Perusteluja tällaiselle paliskuntien eriarvoistamiselle ei lainsäädännöstä tai niiden esitöistä löydy.

Paliskuntien yhdenvertainen kohtelu haittojen selvittämisessä koko poronhoitoalueella tapahtuvassa kaivoslain mukaisessa luvituksessa ei nykytilanteessa eikä lakiuudistuksessa toteudu. Nykytilanteessa paliskuntien kuuleminen luvituksen yhteydessä vaihtelee paljon: aina paliskuntien lausuntoja ei oteta huomioon lainkaan tai otetaan huomioon vain osittain. Lupaharkinnassa on otettava huomioon muiden lupien kanssa tulevat yhteisvaikutukset sekä muiden maankäyttömuotojen aiheuttamat kumulatiiviset haitat, jotta todelliset vaikutukset poronhoitoon tulevat arvioituksi. Paliskuntain yhdistys muistuttaa, että oikeus harjoittaa poronhoitoa koskee koko poronhoitoaluetta ja oikeutta ei voida loukata missään muodossa tai muun lainsäädännön nojalla siten, että oikeus tehdään mitättömäksi niin, että se lakkaa olemasta.

Vihervuoren (2019) raportissa edellytetään paliskuntien yhdenvertaista kohtelua. Jotta tämä toteutuisi, kaivoslain mukaisesta toiminnasta on selvitettävä vaikutukset ja annettava määräykset haitallisten vaikutusten vähentämiseksi kaivoslain mukaisissa menettelyissä kaikkia paliskuntia koskien. Poronhoitolain mukaiset poronhoidon harjoittamisoikeus (PHL 3 §) ja valtion viranomaisen neuvotteluvollisuus (PHL 53 §) valtion mailla koskevat koko poronhoitoaluetta. Pelkät kaivoslain mukaisten tiedoksiantojen laajennukset kaikille paliskunnille eivät sen vuoksi ole riittäviä.

Lopuksi

Paliskuntien yhdenvertainen kohtelu ja huomioon ottaminen, mitä myös Vihervuoren (2019) raportissa edellytetään, tarkoittaa, että kaivoslain mukaisissa menettelyissä poronhoidolle kohdistuvat haitat tulisi selvittää yhteistyössä asianomaisen paliskunnan kanssa koko poronhoitoalueella. Lisäksi poronhoidolle kohdistuvien haittojen estämiseksi kaivosviranomaisen tulee antaa lupapäätöksissä määräykset koko poronhoitoalueella niin malminetsinnän, kaivostoiminnan kuin kullanhuhdonnankin osalta. Pelkät kaivoslain mukaisten tiedoksiantojen laajennukset kaikille paliskunnille eivät ole riittäviä toteuttamaan paliskuntien huomioon ottamista ja turvaamaan yhdenvertaista kohtelua.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

Lausunnon valmistelija, lisätiedot: Vilma Sanaksenaho, etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi, 040 159 5592

vs/ao